

Березовська Л. І. кандидат психологічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-5972-7883>

Пеленей А. І. магістрант спеціальності 053
«Психологія»,
Національний університет «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0009-0001-8067-2354>

ВПЛИВ АНІМЕ-КУЛЬТУРИ НА ФОРМУВАННЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті представлено теоретичний аналіз впливу аніме культури на формування Я-концепції особистості. Описано особливості безпосереднього впливу аніме культури на людину. Емпірично досліджено показники Я-концепції, на які впливає та не впливає перегляд аніме-фільмів.

Ключові слова: Я-концепція; аніме-культура; особистість; соціальне благополуччя; особистісна зрілість.

Вступ. Поняття «Я» є однією з найбільш давніх філософських та психологічних концепцій. Однак, його таксономічний статус все ще дуже невизначений, оскільки такі терміни, як «самість», «ідентичність», «Его» та «Я», використовуються в різних значеннях. Ці труднощі є не тільки термінологічними. Поняття «Я» завжди асоціюється і часто поєднується з поняттям особистості, з іншого боку – з поняттям самосвідомості. Однак, не кажучи вже про багатозначність самих цих термінів. «Я» - це не просто особистість, індивідуальність, а особистість, яка розглядається зсередини.

Наразі, аніме-культура, є однією із найпопулярніших культур у світі. Аніме походить від англійського animation – анімація та є анімаційним відео японського виробництва. Головною відмінністю японського аніме від анімації інших країн є те, що воно розраховане переважно на підліткову та дорослу аудиторію. Аніме є повноцінним мистецтвом, що може передати драму. Значна частина аніме-серіалів є екранізацією японських паперових коміксів – манги, які як жанр, почали розвиватися після Другої світової війни, під впливом американської культури. Однак, зауважимо, що жанр ілюстрованих романів має глибоке коріння в японській культурі. За аніме вважаються тільки ті анімаційні фільми, що створені в Японії.

Ми вважаємо, що на формування «Я-концепції» особистості не впливають

фільми аніме, перегляду яких молоді люди присвячують доволі багато часу.

Метою та завданнями статті виступає теоретичний розгляд та емпіричне дослідження впливу аніме-культури на Я-концепцію особистості.

Я-концепція особистості є динамічним утворенням, а формування, розвиток та зміцнення Я-концепції зумовлені чинниками внутрішнього і зовнішнього порядку. «Я-концепція» існує не тільки на усвідомлюваному, але і на неусвідомлюваному рівні.

Розглянемо наступні компоненти, які містить «Я-концепція»:

1) Когнітивний – образ своїх якостей, здібностей, зовнішності, соціальної значущості (самосвідомість). Думки людини про себе зазвичай здаються їй переконливими, незалежно від того, ґрунтуються вони на об'єктивних знаннях чи на суб'єктивній думці. Сприйнятим суб'єктом людини може бути, серед іншого, її тіло, її здібності, її соціальні стосунки та багато інших особистісних проявів. Специфічні методи самосприйняття, що ведуть до формування образу «Я», можуть бути різноманітними. Коли людина описує себе, часто вживаються прикметники: надійний, товариський, сильний, красивий тощо, насправді є абстрактними характеристиками, які не пов'язані з певною подією, тому люди намагаються висловити словами основні характеристики свого звичного самопізнання. Ці характеристики: атрибутивні, рольові, статусні, психологічні

тощо. Перераховувати можна безкінечно. Усі вони утворюють ієрархію важливих елементів, які самостійно описуються, яка може змінюватися залежно від обставин, життєвого досвіду або просто під впливом теперішнього моменту.

2) Емоційно-оцінковий (самооцінка) – самоповага, себелюбність, самоприниження. Цей компонент відображає загальне ставлення людини до себе чи її ставлення до окремих сторін її особистості чи діяльності. Виражається в самоповазі, почутті власної гідності, самооцінці та вимогливості. Основою афективно-оцінного компонента є самоповага. Самоповага – це впевненість у своїх силах, здібностях, самоприйнятті і любов до себе. У концепції самооцінки на перший план виходить оціночний компонент. Самооцінка - оцінка особистості себе в цілому (загальна самооцінка) і окремих сторін її особистості, діяльності, взаємин з іншими.

Можна виділити кілька аспектів формування самооцінки, які мають високу значимість на різних етапах становлення особистості: оцінка інших; коло важливих інших людей; актуальне порівняння з іншими; порівняння реального та ідеального «Я» та замір результатів своєї діяльності. Самооцінка пов'язана з потребою в самоствердженні, із прагненням людини знайти своє місце в житті. За оптимальної, адекватної самооцінки суб'єкт правильно співвідносить свої можливості і здібності, досить критично ставиться до себе. Самооцінка може бути неадекватною – надмірно завищеною або занадто заниженою. Процес становлення Я-концепції в юнацькому віці дуже важливий, адже у даному віковому періоді починає формуватися особистість як така, відбувається процес соціалізації особистості.

Аніме – це японська мультиплікація, манга – японські комікси за якими створюють аніме. В даний час аніме поширилося всюди, проникнувши в багато пластів культури і став досить звичайним явищем; багато людей дивляться аніме як дозвілля, не будучи його фанатами.

Аніме дійсно відрізняється від того, до чого ми всі звикли, за своїм змістом: у ньому з незвичайною легкістю та безсоромністю оголюється психологія

людини, її глибоко особисті почуття, персонажі нерідко вимовляють вголос те, про що у звичайному житті не бажано навіть думати, сама сюжетна лінія може бути безпосередньо пов'язана з відповіддю на філософське питання, на яке немає відповіді, а може торкатися якась хвора для всіх тема, і що не рідкість, в дуже несподіваному аспекті. Як би там не було, але це, напевно, одна з основних відмінностей від того, що нам пропонується для перегляду в більшості випадків. При першому зіткненні з аніме ця обставина через орієнтовний рефлекс деякий час мимоволі утримує біля екрана. Але і після зникнення такого першого імпульсу, у людини не вичерпується інтерес до аніме, бо існують інші причини для цього. Одна з них полягає в тому, що людина занурюється з головою в емоції, які неймовірно рідко зустрічаються в реальності, але які кожен хотів би пережити, навіть якщо сам собі в цьому ніколи не зізнається.

Теоретичне підґрунтя. Дослідження та аналіз публікацій з даної тематики дозволяють оцінити популярність аніме-культури як широко поширеного явища у сучасному світі. В основному стосуються стереотипізації сучасних молодіжних субкультури аніме в Інтернеті (Д. Терехова) [11], психологічних особливостей соціальних навичок (С. Березницька) [1], особливості психологічних корелятивів особистості у аніме прихильників (В. Воржеїнова, А. Чередник) [2], психологічні аспекти впливу аніме на молодь їхні цінності, сприйняття світу та інші аспекти (І. Кульчицька, І. Якубовська) [8], вплив аніме на формування ідентичності та які особливості аніме-культури сприяють цьому процесу (І. Михальчук) [9].

Методи дослідження. *Теоретичні:* теоретичний аналіз Я-концепції особистості та феномену «аніме-культура»). узагальнення.

Емпіричні: анкетування, психодіагностичне тестування із використанням комплексу методик (методика “Q-сортування” В. Стефансона [5]; короткий п'ятифакторний опитувальник особистості ТІРІ (ТІРІУКР) в адаптації М. Кліманської, І. Галецької [7], опитувальник «Шкала соціального благополуччя» К. Кіза

Питання психології

за адаптацією. А.Г. Четверик-Бурчак [6]; тест-опитувальник особистісної зрілості Ю. З. Гільбуха) [3].

Результати і обговорення. Для визначення «Я-концепції» осіб, що захоплюються фільмами аніме ми провели емпіричне дослідження. Дані від респондентів було отримані через онлайн-опитування за допомогою Google-форм.

В опитуванні взяло участь 50 досліджуваних. Оскільки всі досліджувані є студентами, то їхній вік був майже однаковим: 18-24 рік. За статевою приналежністю, 54% це були дівчата, а 46% - хлопці. Щодо кількості, то 27 – це дівчата, а 23 – хлопці. Для збору даних студентів, які брали участь у дослідженні, ми застосували анкету, яка містила питання щодо аніме-культури. Щодо того чи дивиться людина аніме, то результати є наступними: 50% -

більше п'яти років, 30% відповіли що не дивляться аніме, 18% – більше року, 2% – менше року. 16% опитуваних вважають себе фанатами аніме-культури, 42% не вважають себе фанатами, 42% обрали відповідь частково.

Для підтвердження або спростування висунутого припущення щодо відмінностей «Я-концепції» молоді, яка захоплюється переглядом аніме-фільмів від «Я-концепції» осіб, що не є фанатами фільмів з аніме. Для цього ми застосували порівняння середніх значень за U-критерієм Манна-Уїтні для перевірки статистичної значимості між результатами шкал проведених психодіагностичних методик.

Результати порівняння даних за методикою Q-сортування В.Стефансона представлено на рисунку 1.

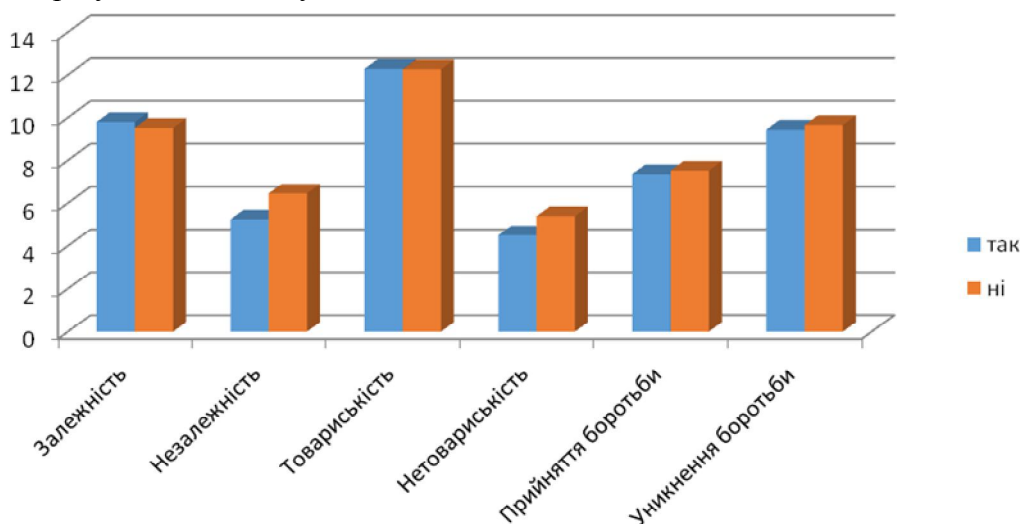

Рис. 1. Порівняння «Я-реального» між групами.

Примітка: перегляд аніме-фільмів: так, ні.

За методикою Q-сортування В.Стефансона не визначено статистично значущих відмінностей у показниках тих, хто дивиться і не дивиться аніме. Трохи нижчі середні результати спостерігаються за шкалами незалежності та нетовариськості у тих, хто дивиться аніме, що може бути пов'язано із тим, що аніме має здатність сильно втягувати людину в себе і вона потім може навіть забувати за виконання інших вправ, завдання, зустрічей із реальними людьми, адже буде надавати перевагу перегляду аніме. Це можна пояснити тим, що ті хто переглядає аніме співставляє себе з героями, що є на екранах, а також дивляться сюжети, де ці герої здійснюють

хороші вчинки та проявляють товариськість. Однаково у своїй поведінці в обох групах досліджуваних проявляються самостійність чи несамостійність, рішучість чи нерішучість, завзятість щодо відстоювання своїх поглядів, або прийняття іншої думки. Вони так само прагнуть утворювати емоційні зв'язки як усередині групи, так і за її межами, і часом байдужості до справ групи, мляві у спілкуванні та байдужості до проблем групи, незалежно від того, чи дивляться вони аніме чи ні.

Результати порівняння даних за коротким п'ятифакторним опитувальником особистості ТІРІ (адаптація М. Кліманської, І. Галецької) представлено на рисунку 2.

Питання психології

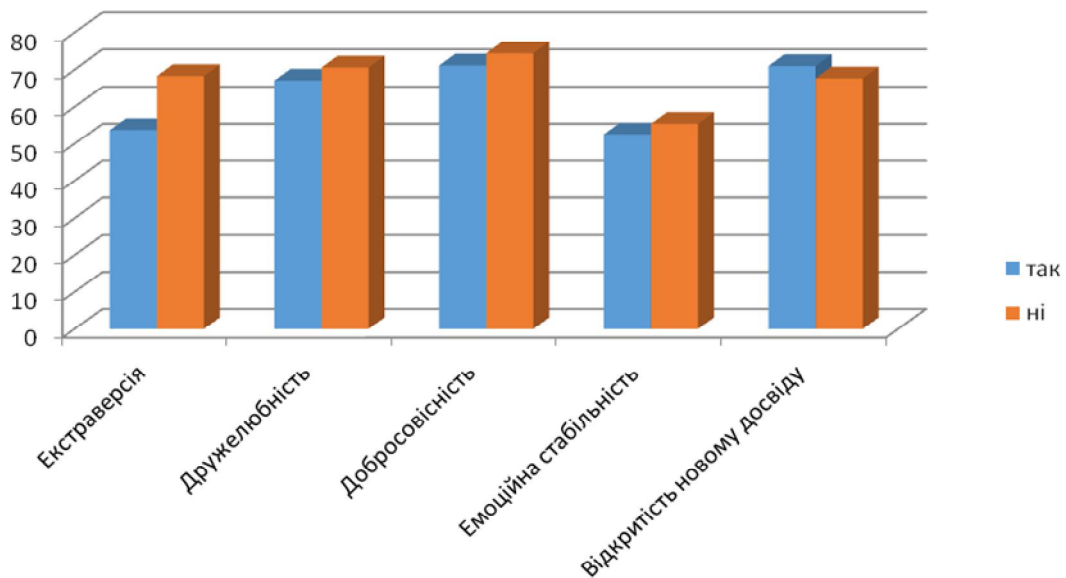

Рис. 2. Порівняння особистісних характеристик між групами.

Примітка: перегляд аніме-фільмів: так, ні.

За шкалами методики короткого п'ятифакторного опитувальника особистості ТІРІ (адаптація М. Кліманської, І. Галецької) статистично значущі відмінності у показниках тих, хто дивиться і тих, хто не дивиться аніме, не виявлені. Вищі середні значення за параметром екстраверсії присутні у тих осіб, хто не дивиться аніме, що можна пояснити відсутністю впливу на особу певних мультиплікаційних героїв чи особистісними характеристиками, адже як правило, подібні серіали люблять дивитися більше інтровертовані особистості. За всіма іншими показниками також незначне

переважання у тих, хто аніме не дивиться, окрім показника «відкритість новому досвіду». Можна сказати що респонденти в однаковій мірі можуть мати виражені екстравертовані риси, можуть бути дружелюбними, добросовісними, емоційно стабільними, а також і відкритими для нового досвіду незалежно від того, чи вони дивляться аніме чи ні.

Результати порівняння даних за опитувальником «Шкала соціального благополуччя» (К.Кіз, адаптація А.Г. Четверик-Бурчак) представлено на рисунку 3.

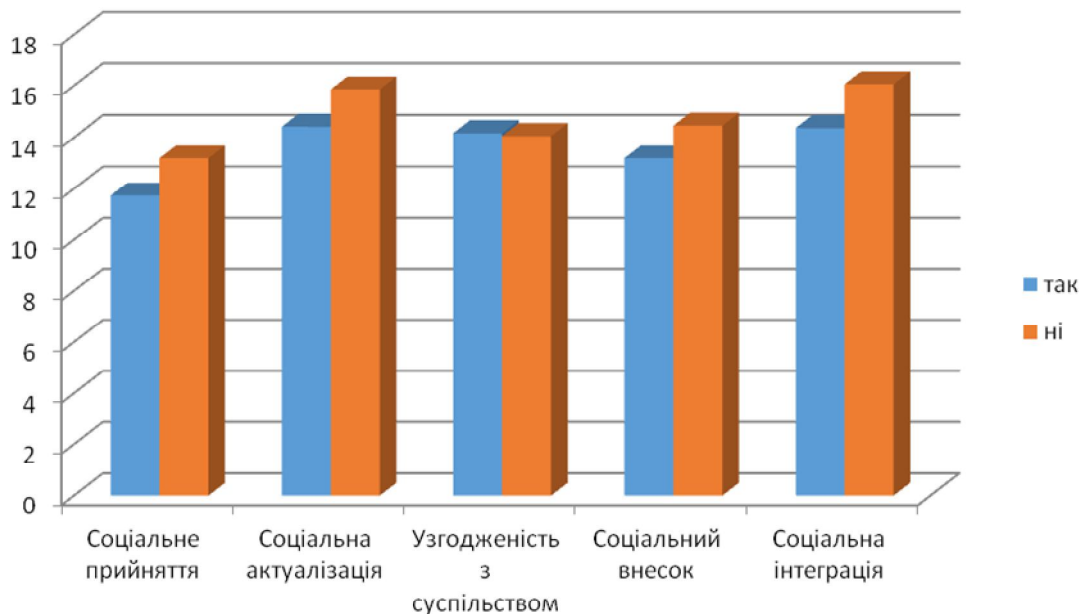

Рис. 3. Порівняння показників соціального благополуччя.

Примітка: перегляд аніме-фільмів: так, ні.

Питання психології

За шкалами опитувальника «Шкала соціального благополуччя» (К.Кіз, адаптація А.Г. Четверик-Бурчак) статистично значущі відмінності у показниках тих, хто дивиться і тих, хто не дивиться аніме, не виявлені. Можна сказати що у респондентів в однаковій мірі, не залежно від того чи вони переглядають аніме є наявна відповідність життя (їх дій, вчинків) відповідно соціальним нормам, моральним цінностям особистості. Перегляд чи ні також не впливає на відображення радості, оптимізму, щастя, гарного настрою, а також

насаги. Респонденти однаково ефективно здатні функціонувати і конструктивно взаємодіяти із соціумом, узгоджувати із ним власні потреби, цінності і норми. Вони в однаковій мірі здатні почувати себе комфортно в оточенні людей; вони також однаково впевнені у власних можливостях і власній самореалізації; вони однаково відчують себе частиною Свого оточенні і здатні привносити щось нове в це оточення.

Результати порівняння даних за тестом-опитувальником особистісної зрілості Ю.З. Гільбуха представлено на рисунку 4.

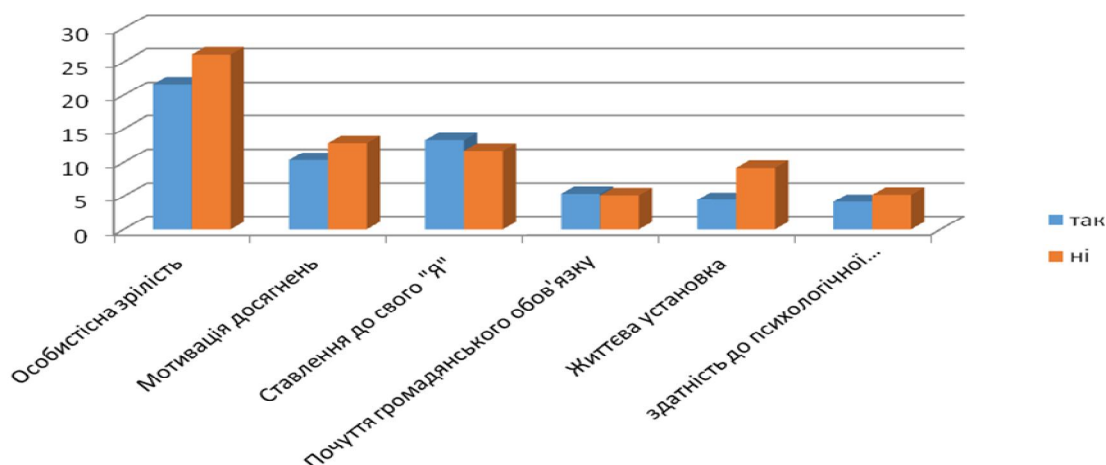

Рис. 4. Порівняння показників особистісної зрілості.

Примітка: перегляд аніме-фільмів: так, ні.

За шкалами тесту-опитувальника особистісної зрілості Ю.З. Гільбуха статистично значущі відмінності у показниках тих, хто дивиться і тих, хто не дивиться аніме виявлені лише за показником життєвих установок. Можемо сказати, що у тих, хто дивиться аніме, і у тих хто не дивиться аніме певні базові уявлення про світ будуть відрізнятися, адже сам по собі перегляд аніме впливає на формування різних припущень, інструкцій, очікувань, суджень, припущень. Решта показників у респондентів виражена в однаковій мірі, що означає те, що перегляд аніме не виступає чинником особистої зрілості чи незрілості, перегляд аніме не впливає на ставлення до свого Я, до відомінення самосприймання чи самооцінки. У тих, хто дивиться аніме і у тих, хто не дивиться, в однаковій мірі може бути присутня чи відсутня мотивація досягнень і вони в однаковій мірі мають здатність до психологічної близькості з іншими людьми. За такими показниками відмінності соціальне прийняття та життєва установка, аргументуємо це тим, що певні базові уявлення про світ будуть відрізнятися, адже сам по собі перегляд аніме впливає на

формування різних припущень, інструкцій, очікувань, суджень, припущень. Відмінність між іншими показниками не виявлено.

Отже, враховуючи викладені дані, гіпотеза нашого дослідження доведена – перегляд аніме не впливає на формування Я-концепції особистості. Завдяки проведеному порівняльному аналізу не встановлено значущі відмінності в показниках.

Висновки. В результаті проведеного дослідження можемо констатувати, що японська анімація викликає широке занепокоєння у світі. Створення японської анімації надзвичайно багате на національні особливості та заразливе.

В результаті порівняльного аналізу вийшли за такими показниками відмінності як соціальне прийняття та життєва установка, аргументуємо це тим, що певні базові уявлення про світ будуть відрізнятися, адже сам по собі перегляд аніме впливає на формування різних припущень, інструкцій, очікувань, суджень. Відмінність між іншими показниками не виявлено. Ми також порахували середні значення шкал та були виявлені такі розбіжності: вищі середні показники за параметром екстраверсії

Питання психології

присутні у тих осіб, хто не дивиться аніме, середні показники вищі за параметром особистої зрілості у тих, хто аніме не дивиться, у таких людей може бути більше усвідомлення себе як суб'єкта особистого життя, незначні розбіжності в осіб є у

загальному показнику соціального благополуччя, що можна пояснити це тим, що люди, які проводять більше часу переглядаючи аніме, можуть потім пізніше відчувати незначні труднощі при встановленні контактів із живими людьми.

Список використаних джерел

1. Березницька, С. В., (2022). Психологічні особливості соціальних навичок спілкування підлітків – «анімешиків». Психологічні засади розвитку, психодіагностики та корекції особистості в системі безперервної освіти / За науковою редакцією Матохнюк Л.О. // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (9 – 10 грудня) № 32. Вінниця: КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти», 297 с.
2. Воржеїнова, В. В., Чередник А. О. (2021) Особливості психологічних корелятивів особистості у аніме прихильників та антианіме серед молоді. Актуальні проблеми сучасної психології : матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції 15 жовтня 2021. Одеса. С. 21-26.
3. Гільбух, Ю. З. (1994) Тест-опитувальник особистісної зрілості. К.: Науково-практичний центр «Психодіагностика та диференційоване навчання».
4. Гуменюк, О. Є. (2004) Психологія «Я»-концепції: навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 310 с.
5. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів (2011) : метод. посіб. / О. М. Кокун та ін. Київ : НДЦ ГП ЗСУ.
6. Кіза, К., Четверик-Бурчак, А. Г. (2014) Опис та адаптація опитувальника "шкала соціального благополуччя". Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Психологія. № 1099. Вип. 54. С. 28-33.
7. Кліманська, М., Галецька, І. (2019) Українська адаптація короткого п'ятифакторного опитувальника особистості ТІРІ (ТІРІ-UKR). Психологічний часопис. №5. С.57-76.
8. Кульчицька, І. М., Якубовська, І. О. (2019) Психологічні аспекти впливу аніме на молодь. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія. Вип. 69. С. 34-39.
9. Михальчук, І. Є. (2016). Ідентичність у контексті аніме-культури. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка, 2(2), 37-41.
10. Субкультура аніме у молодіжному середовищі: інформаційна довідка із серії «Панорама світу» (2017) / [уклад. Н. О. Кліменко]; КЗ КОР «КОБЮ». К. 36 с.
11. Терехова, Д.А. Специфіка стереотипізації сучасних молодіжних культур в Інтернеті (на прикладі субкультури аніме). – Режим доступу: <http://95.164.172.68:8080/khkdkaxmlui/handle/123456789/1721>

References

1. Bereznytska, S. V., (2022). Psykholohichni osoblyvosti sotsialnykh navychok spilkuvannia pidlitkiv – «animeshnykiv» [Psychological features of the social communication skills of teenagers - "animes fans"]. Psykholohichni zasady rozvytku, psykholohichnosti ta korektsii osobystosti v systemi bezperervnoi osvity / Za naukovoio redaktsiieiu Matokhniuk L.O. // Zbirnyk materialiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu (9 – 10 hrudnia) № 32. Vinnytsia: KZVO «Vinnytska akademiia bezperervnoi osvity», 297 s. (in Ukrainian)
2. Vorzheinova, V. V., Cherednyk A. O. (2021) Osoblyvosti psykholohichnykh koreliativ osobystosti u anime prykhyl'nykiv ta antyanime sered molodi. [Peculiarities of psychological correlates of personality in anime supporters and anti-anime among young people.] Aktualni problemy suchasnoi psykholohii : materialy II Vseukrainskoi naukovoii internet-konferentsii 15 zhovtnia 2021. Odesa. S. 21-26. (in Ukrainian)
3. Hilbukh, Yu. Z. (1994) Test-opytuvalnyk osobystisnoi zrilosti. [Test-questionnaire of personal maturity.] K.: Naukovo-praktychnyi tsentr «Psykhodiahnostyka ta dyferentsiiovane navchannia». (in Ukrainian)
4. Humeniuk, O. Ye. (2004) Psykholohiia «Ja»-kontseptsii [Psychology of the "I" concept] : navchalnyi posibnyk. Ternopil: Ekonomichna dumka, 310 s. (in Ukrainian)
5. Zbirnyk metodyk dlia diahnostyky psykholohichnoi hotovnosti viiskovosluzhbovtiv viiskovoi sluzhby za kontraktom do diialnosti u skladi myrotvorchkykh pidrozdiliv [A collection of methods for diagnosing the psychological readiness of military servicemen under contract to work as part of peacekeeping units] (2011) : metod. posib. / O. M. Kokun ta in. Kyiv : NDTs HP ZSU. (in Ukrainian)

6. Kiza, K., Chetveryk-Burchak, A. H. (2014) Opys ta adaptatsiia opytuvalnyka "shkala sotsialnoho blahopoluchchia" [Description and adaptation of the "scale of social well-being" questionnaire]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya : Psykholohiia. № 1099. Vyp. 54. S. 28-33. (in Ukrainian)
7. Klimanska, M., Haletska, I. (2019) Ukrainska adaptatsiia korotkoho piatyfaktornoho opytuvalnyka osobystosti TIPI (TIPI-UKR) [Ukrainian adaptation of the short five-factor TIPI personality questionnaire (TIPI-UKR)]. Psykholohichni chasopys. №5. S.57-76. (in Ukrainian)
8. Kulchytska, I. M., Yakubovska, I. O. (2019) Psykholohichni aspekty vplyvu anime na molod [Psychological aspects of the influence of anime on youth]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Psykholohiia. Vyp. 69. S. 34-39. (in Ukrainian)
9. Mykhalchuk, I. Ye. (2016). Identychnist u konteksti anime-kultury [Identity in the context of anime culture]. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Pedahohika, 2(2), 37-41. (in Ukrainian)
10. Subkultura anime u molodizhnomu seredovyshchi: informatsiina dovidka iz serii «Panorama svitu» [Anime subculture in the youth environment: an informational guide from the series "Panorama of the World"] (2017) / [uklad. N. O. Klimentko]; KZ KOR «KOBIu». K. 36 s. (in Ukrainian)
11. Tieriekhova, D.A. Spetsyfika stereotypizatsii suchasnykh molodizhnykh kultur v Interneti (na prykladi subkultury anime). [The specificity of stereotyping of modern youth cultures on the Internet (using the example of anime subculture)] – Rezhym dostupu: <http://95.164.172.68:8080/khkdkaxmlui/handle/123456789/1721> (in Ukrainian)

Summary

Berezovska L. I. Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor, Lviv Polytechnic National University
Pelepei A. I. master's student, specialty 053 "Psychology"
Lviv Polytechnic National University

THE INFLUENCE OF ANIME-CULTURE ON THE FORMATION OF THE PERSONALITIES SELF-CONCEPT

Abstract. The article presents a theoretical analysis of the influence of anime culture on the formation of the self-concept of an individual. The indicators of self-concept, which are affected and not affected by watching anime films, were empirically investigated.

The purpose of the article. To make a theoretical review and empirical study of the influence of anime culture on the self-concept of an individual.

Methods. During the research, a theoretical analysis of the self-concept of the personality and the phenomenon of "anime culture" and such empirical methods as questionnaires, psychodiagnostic testing using a set of methods (V. Stefanson's "Q-sorting" method; a short five-factor TIPI personality questionnaire (TIPIUKR) adapted by M. Klimanska, I. Galetska, questionnaire "Social well-being scale" by K. Keys, adapted by A.G. Chetveryk-Burchak; personal maturity test-questionnaire by Yu. Z. Hilbukh) were used.

The results. A brief analysis of understanding the phenomenon of anime culture is presented; the model of the self-concept of the individual is indicated, on which descriptions of empirical and theoretical Ukrainian and foreign studies are built. Research and analysis of publications on this topic allow us to assess the popularity of anime culture as a widespread phenomenon in the modern world. As a result of the study, such differences as social acceptance and life attitude were revealed. We argue this by the fact that certain basic ideas about the world will differ among anime viewers. People who do not watch anime are more extroverted. Differences in other characteristics are not followed.

Scientific novelty. It is indicated which components in the structure of the self-concept can be affected by watching anime.

Practical meaning. The practical meaning of this study is that the obtained results can help to avoid stigmatization.

Conclusions and prospects for further scientific research.

Nowadays, anime has spread everywhere, penetrating many layers of culture and becoming quite common, many people spend their leisure time watching anime without being fans of it.

Anime fans or people who just watch anime are often stigmatized, and this study aims to demonstrate that the urge to watch anime is not equated with pathology.

Key words: self-concept; anime culture; personality; social well-being; personal maturity.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Received/Поступила: 01.05.23.